

Η προσβλητικότητα των περιθωριακών όρων της νέας ελληνικής: σχεδιασμός και διεξαγωγή έρευνας ερωτηματολογίου

Χρύσα Καζιτόρη

Περίληψη

Η παρούσα ανακοίνωση εξετάζει τον βαθμό προσβλητικότητας των περιθωριακών λέξεων της Νέας Ελληνικής. Κύριος στόχος είναι η προσαρμογή του *Affective Norms for English Words* των Bradley & Lang (1999) στην ελληνική. Για τον σκοπό αυτό αξιοποιείται η μέθοδος *SAM*, μέσω της οποίας οι συμμετέχοντες αξιολογούν τις λέξεις ως προς τέσσερις παραμέτρους: *προσβλητικότητα*, *συναισθηματικό σθένος*, *διέγερση* και *κυριαρχία*. Το ερευνητικό υλικό περιλαμβάνει 13.397 λέξεις που συλλέχθηκαν από έντυπα και ηλεκτρονικά λεξικά της Νέας Ελληνικής. Στην παρούσα εργασία, αναλύονται δεδομένα από 40 ομιλητές/τριες της ελληνικής, από τέσσερις διαφορετικές κοινωνικές και ηλικιακές ομάδες, οι οποίοι αξιολόγησαν 131-132 λέξεις σε εννεάβαθμη κλίμακα. Τα αποτελέσματα καταδεικνύουν ότι η ηλικία αποτελεί καθοριστικό παράγοντα στην αντίληψη της προσβλητικότητας: οι μεγαλύτεροι συμμετέχοντες έκριναν μεγαλύτερο αριθμό λέξεων ως προσβλητικές, ενώ οι νεότεροι εμφάνισαν μεγαλύτερη ανοχή, χαρακτηρίζοντας ως προσβλητικές κυρίως λέξεις ταμπού. Τα ευρήματα συμβάλλουν στη διερεύνηση της σχέσης μεταξύ κοινωνικών παραγόντων και γλωσσικής αξιολόγησης και θέτουν τις βάσεις για τη δημιουργία μιας βάσης δεδομένων των περιθωριακών λέξεων της ελληνικής.

Λέξεις-κλειδιά: περιθωριακό λεξιλόγιο, προσβλητικότητα, παράμετροι συναισθηματικότητας, έρευνα ερωτηματολογίου

1. Εισαγωγή

1.1 Αντικείμενο και σκοπός έρευνας

Αντικείμενο της παρούσας έρευνας, που αποτελεί μέρος της εν εξελίξει διδακτορικής μου διατριβής, είναι να ερευνηθεί η προσβλητικότητα και ορισμένες ακόμη ιδιότητες του περιθωριακού λεξιλογίου της νέας ελληνικής. Πιο συγκεκριμένα, στόχος μου είναι να δημιουργήσω μία ηλεκτρονική λεξιλογική βάση, κατά το πρότυπο του *Affective*

Norms for English Words (ANEW) των Bradley και Lang (1999), που θα περιλαμβάνει όσο το δυνατό περισσότερους περιθωριακούς όρους της νέας ελληνικής.

Προκειμένου να εντοπίσω το βαθμό προσβλητικότητας και τις άλλες ιδιότητες των υπό μελέτη όρων, δηλαδή τις συναισθηματικές παραμέτρους (*affective ratings*) των Bradley και Lang (1999), και συγκεκριμένα το *συναισθηματικό σθένος* (*valence*), τη *διέγερση* (*arousal*) και την *αίσθηση κυριαρχίας* (*dominance*), έχω δημιουργήσει ερωτηματολόγια, στα οποία οι πληροφορητές/τριες καλούνται να δώσουν τιμές στους όρους ως προς τις παραπάνω ιδιότητες. Τα αποτελέσματα, μετά από επεξεργασία, θα συμπεριληφθούν στην ηλεκτρονική βάση.

1.2 Θεωρητικό πλαίσιο: Περιθωριακό λεξιλόγιο και χαρακτηριστικά

Σύμφωνα με τον Ξυδόπουλο (2007: 233), το περιθωριακό λεξιλόγιο ορίζεται ως η «ειδική κατηγορία του λεξικού μιας γλώσσας η οποία χρησιμοποιείται από συγκεκριμένες κατηγορίες ομιλητών σε συγκεκριμένες περιστάσεις επικοινωνίας».

Σύμφωνα τόσο με την ελληνική όσο και τη διεθνή βιβλιογραφία, ορισμένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του περιθωριακού λεξιλογίου είναι τα εξής:

- i. ο περιορισμός της χρήσης του στο πλαίσιο της προφορικής επικοινωνίας και σε συγκεκριμένα επικοινωνιακά περιβάλλοντα,
- ii. η αξιοποίηση και συμπερίληψη σε αυτό ήδη υπαρχόντων λεξικών στοιχείων (Guiraud 1956/ 1985: 6),
- iii. η συνυποδηλωτική χρήση των όρων (Ξυδόπουλος 2007: 253),
- iv. η αναφορά του σε μία έννοια ή θέμα ταμπού (Ljung 1983: 22-23, 278, 1984: 95b)
- v. το γεγονός ότι στόχος της χρήσης του είναι η δημιουργία αίσθησης οικειότητας ή διαφοροποίησης μεταξύ των συνομιλητών/τριών, και, τέλος,
- vi. ο υψηλός βαθμός προσβλητικότητάς του.

1.3 Η έννοια της προσβλητικότητας

Σημαντική πτυχή στην εξέταση του περιθωριακού λεξιλογίου αποτελεί η μελέτη της έννοιας της *προσβλητικότητας*. Σύμφωνα με τον Jay (1992: 160-161), η έννοια της προσβλητικότητας είναι συνυφασμένη με εκείνη του ταμπού. Θεωρεί πως οι όροι με υψηλό βαθμό προσβλητικότητας είναι πιθανό να ανήκουν στην κατηγορία των όρων

ταμπού. Επιπλέον, διακρίνει την έννοια της προσβλητικότητας σε *offensiveness* και *offendedness*: ο όρος *offensiveness* αφορά το αρνητικό πρόσημο ενός όρου σε κοινωνικό επίπεδο, ενώ ο όρος *offendedness* αναφέρεται στο πόσο προσβλητικό θεωρεί προσωπικά κάποιος ή κάποια έναν όρο. Παρόμοια είναι η προσέγγιση της Janschewitz (2008: 1066), σύμφωνα με την οποία η προσβλητικότητα διακρίνεται με βάση το πόσο προσβλητικούς θεωρούν προσωπικά τους όρους οι ομιλητές/τριες (*offensiveness*), και στο πόσο προσβλητικός θεωρούν οι ομιλητές/τριες ότι είναι ένας όρος σε κοινωνικό επίπεδο, δηλαδή για το σύνολο των ομιλητών (*tabooness*).

Είναι σημαντικό να τονίσουμε πως ο βαθμός προσβλητικότητας ενός όρου ποικίλλει με βάση των όρο καθαυτό αλλά και με βάση εξωγλωσσικούς παράγοντες. Ορισμένοι εξωγλωσσικοί παράγοντες που μπορεί να επηρεάζουν τον βαθμό προσβλητικότητας ενός όρου είναι η διαίσθηση του/της ομιλητή/τριας, το επικοινωνιακό περιβάλλον, το φύλο, η ηλικία, κ.ά.

1.4 Η προσβλητικότητα του περιθωριακού λεξιλογίου στη βιβλιογραφία

Με το περιθωριακό λεξιλόγιο της αγγλικής και τον βαθμό προσβλητικότητάς του έχουν ασχοληθεί κυρίως ο Jay (1978), η Fägersten (2007) και η Janschewitz (2008). Η έρευνα του Jay (1978) ήταν η πρώτη σχετική έρευνα και είχε ως στόχο την αποτύπωση του βαθμού της κοινωνικής αποδεκτότητας απέναντι στους όρους ταμπού (*offensiveness / tabooness*). Η Fägersten (2007) εξέτασε τη χρήση του υβριστικού λεξιλογίου από κοινωνιογλωσσική σκοπιά και, συγκεκριμένα, επιχείρησε τη συσχέτιση του βαθμού προσβλητικότητας με τη συχνότητα χρήσης του υβριστικού λεξιλογίου. Τέλος, η Janschewitz (2008) συνέκρινε τις λέξεις ταμπού (*taboo words*) με συναισθηματικά φορτισμένες (*emotionally valenced words*) και συναισθηματικά ουδέτερες λέξεις (*emotionally neutral words*). Ωστόσο, κρίνω σημαντικό να αναφερθώ και στην έρευνα των Eliola και Havelka (2010), μια έρευνα κατά το πρότυπο του ANEW, που συμπεριελάμβανε 210 ουσιαστικά, εκ των οποίων τα 34 είναι όροι ταμπού. Οι Eliola και Havelka (2010) προσέθεσαν επίσης στην ανάλυσή τους την παράμετρο της προσβλητικότητας. Ως εκ τούτου, η έρευνά μου βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στη δική τους ανάλυση.

1.5 Παράμετροι συναισθηματικότητας (Bradley & Lang 1999)

Προκειμένου να εξετάσω τις ιδιότητες των περιθωριακών όρων ως προς τις παραμέτρους συναισθηματικότητας αλλά και το βαθμό προσβλητικότητάς τους, θα πραγματοποιήσω έρευνα ερωτηματολογίου. Σε ένα ερωτηματολόγιο αυτοαξιολόγησης τύπου *SAM* (*Self-Assessment Manikin*; Bradley & Lang 1994), θα δίνεται στους ομιλητές και τις ομιλήτριες μία λίστα - περιθωριακών και μη - όρων και θα καλούνται να δώσουν τιμές, κατά το πρότυπο του *Affective Norms for English Words* (*ANEW*) (Bradley & Lang 1999), ανάλογα με:

- i. το πόσο «θετικό» ή «αρνητικό» θεωρούν έναν όρο (*συναισθηματικό σθένος* [*valence*]),
- ii. σε ποιο βαθμό ένας όρος τραβά ή όχι την προσοχή τους ή τους προκαλεί έντονα συναισθήματα (*διέγερση* [*arousal*]), και
- iii. σε ποιο βαθμό αισθάνονται πως «έχουν τον έλεγχο» σε σχέση με το αντικείμενο ή την έννοια που αναφέρεται ένας όρος (*αίσθηση κυριαρχίας* [*dominance*]).

2. Το υλικό: Αποδελτίωση λεξικών, σταχυολόγηση και συγκέντρωση όρων

2.1 Καταγραφή περιθωριακών όρων

Το υλικό της έρευνάς μου προέρχεται τόσο από γενικά λεξικά της νέας ελληνικής όσο και από ειδικά λεξικά και ηλεκτρονικές βάσεις. Τα γενικά λεξικά από τα οποία έχω αντλήσει ένα μεγάλο αριθμό όρων για την εξέτασή μου είναι τα εξής:

- i. *Χρηστικό Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας* (Χαραλαμπίκης 2014)
- ii. *Λεξικό της κοινής νεοελληνικής* (Τριανταφυλλίδης 1998)
- iii. *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας* (Μπαμπινιώτης 2004)
- iv. *Μεγάλο Ηλεκτρονικό Λεξικό Νεοελληνικής Γλώσσας Πατάκη* (ΜΗΛΝΕΓ).

Επιπλέον, έχω καταγράψει μια πληθώρα περιθωριακών όρων από τα παρακάτω ειδικά λεξικά:

- i. *Λεξικό της Ελληνικής Αργκό* (Παπαζαχαρίου 1999)
- ii. *Index Maladictus: Το Βρωμολεξικό* (Πλατής 2014)
- iii. *Λόγια της Πιάτσας* (Σταθόπουλος 2018)

Τέλος, συγκέντρωσα τους όρους που περιλαμβάνονται σε δύο ηλεκτρονικές λεξιλογικές βάσεις, και συγκεκριμένα το *Lexislang* και το *HURTLEX-EL* (Stamou et al. 2022).

Στη συνέχεια, θα αναφερθώ αναλυτικά στις πηγές από τις οποίες έχω αντλήσει το υλικό της έρευνάς μου και στον αριθμό όρων που έχω καταγράψει από την κάθε πηγή.

2.1.1 Χρηστικό Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας (Χαραλαμπάκης 2014)

Το πρώτο γενικό λεξικό που αποδεκτίωσα στο πλαίσιο της έρευνάς μου είναι το *Χρηστικό Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας* (Χαραλαμπάκης 2014), από το οποίο κατέγραψα συνολικά 3.962 όρους που έφερα τα χρηστικά σημάδια: *αρνητική συνυποδήλωση*, *ειρωνικός-ή-ό*, *μειωτικός-ή-ό*, *υβριστικός-ή-ό*, *λέξη ή έκφρ. ταμπού* και *αργκό/ νεανική αργκό*, όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα.

Κατηγορία		Αριθμός όρων
Επίπεδο ύφους	αρνητική συνυποδήλωση	926
	ειρωνικός-ή-ό	995
	μειωτικός-ή-ό	937
	υβριστικός-ή-ό	229
Χρήση	λέξη ή έκφρ. ταμπού	46
	αργκό/ νεανική αργκό	829
Σύνολο		3.962

Πίνακας 1: Αριθμός όρων που καταγράφηκαν από το Χρηστικό Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας (Χαραλαμπάκης 2014) και σημασιολογικές κατηγορίες

2.1.2 Λεξικό της κοινής νεοελληνικής (Τριανταφυλλίδης 1998)

Το δεύτερο λεξικό που εξέτασα είναι το *Λεξικό της κοινής νεοελληνικής* (Τριανταφυλλίδης 1998), από το οποίο κατέγραψα συνολικά 1.005 όρους με συγκεκριμένα χρηστικά σημάδια, όπως φαίνεται στον πίνακα που ακολουθεί.

Κατηγορία	Αριθμός όρων
-----------	--------------

Επίπεδο ύφους	μειωτικό	436
	υβριστικό	87
	χλευαστικό	31
	χυδαίο	53
	ειρωνικό	340
Χρήση	συναισθηματικά φορτισμένα	58
Σύνολο		1.005

Πίνακας 2: Αριθμός όρων που καταγράφηκαν από το Λεξικό της κοινής νεοελληνικής (Τριανταφυλλίδης 1998) και σημασιολογικές κατηγορίες

2.1.3 Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας (Μπαμπινιώτης 2005)

Το τρίτο λεξικό που εξέτασα είναι το *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας* (Μπαμπινιώτης 2005), από το οποίο άντλησα συνολικά 2.079 όρους από τις ακόλουθες κατηγορίες:

Κατηγορία	Αριθμός όρων
αργκό	332
αρνητικό	46
ειρωνικό	375
κακόσημο	397
μειωτικό	495
σκωπτικό	263
υβριστικό	171
Σύνολο	2.079

Πίνακας 3: Αριθμός όρων που καταγράφηκαν από το Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας (Μπαμπινιώτης 2005) και σημασιολογικές κατηγορίες

2.1.4 Μεγάλο Ηλεκτρονικό Λεξικό Νεοελληνικής Γλώσσας Πατάκη (ΜΗΛΑΝΕΓ)

Το τέταρτο και τελευταίο γενικό λεξικό που αποδελτίωσα στο πλαίσιο της έρευνάς μου είναι το *Μεγάλο Ηλεκτρονικό Λεξικό Νεοελληνικής Γλώσσας Πατάκη (ΜΗΛΑΝΕΓ)*. Από το λεξικό αυτό άντλησα συνολικά 2.374 όρους με τα χρηστικά σημάδια *αργκό*,

ειρωνικό, μειωτικό, χυδαίο, υβριστικό. Ο ακριβής αριθμός όρων της κάθε σημασιολογικής κατηγορίας παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα.

Κατηγορία	Αριθμός όρων
αργκό	363
ειρωνικό	366
μειωτικό	1.305
χυδαίο	122
υβριστικό	218
Σύνολο	2.374

Πίνακας 4: Αριθμός όρων που καταγράφηκαν από το Μεγάλο Ηλεκτρονικό Λεξικό Νεοελληνικής Γλώσσας Πατάκη (ΜΗΛΑΝΕΓ) και σημασιολογικές κατηγορίες

2.1.5 Λεξικό της Ελληνικής Αργκό (Παπαζαχαρίου 1999)

Αναφορικά με τα ειδικά λεξικά, το *Λεξικό της Ελληνικής Αργκό* (Παπαζαχαρίου, 1999) αποτελεί εμπλουτισμένη και αναθεωρημένη έκδοση του *Λεξικού της Πιάτσας* (Παπαζαχαρίου 1981). Περιλαμβάνει έναν εξαιρετικά μεγάλο αριθμό περιθωριακών όρων, οι οποίοι εμπίπτουν σε μία από τις ακόλουθες κατηγορίες: συνθηματικές λέξεις, ηχολέξεις ή ηχομιμητικές λέξεις, λέξεις επίδειξης, εικονολέξεις.

Το λεξικό είναι χωρισμένο σε δύο μέρη. Το πρώτο περιλαμβάνει τους περιθωριακούς όρους που προέρχονται από τις δεκαετίες του 1960 και 1970, και το δεύτερο όσους προέρχονται από τις δεκαετίες του 1980 και 1990. Ο συνολικός αριθμός όρων που κατέγραψα από το λεξικό αυτό είναι 6.960.

2.1.6 *Index Maladictus: Το Βρωμολεξικό* (Πλατής 2014)

Έχω καταγράψει επίσης τους όρους που περιλαμβάνονται στο ειδικό λεξικό *Index Maladictus: Το Βρωμολεξικό* του Πλατή (2014), το οποίο περιέχει συνολικά 791 λήμματα τόσο της ελληνικής όσο και άλλων γλωσσών (π.χ. της αγγλικής, της γερμανικής, της ισπανικής, κ.ά.) και από διάφορες ιστορικές περιόδους (π.χ. Μεσαίωνας, Ελληνική Επανάσταση, μεσοπόλεμος, κ.ά.: Πλατής 2014: 12). Από τα 791 αυτά λήμματα, ωστόσο, έχω συμπεριλάβει μόνο τις λέξεις κι όχι τις φράσεις (π.χ.

αποφώλιον τέρας), τις προτάσεις (π.χ. *Η μαλακία σου πλέκει πουλόβερ!*), τα προσφύματα (π.χ. *βρομο-/ βρωμο-*), τα ονοματεπώνυμα (π.χ. *Έρικ Κάρτμαν*), τα κύρια ονόματα (π.χ. *Φώτιος*), τα μόρια (π.χ. *θα*), τα ακρωνύμια (π.χ. *Π.Α.Α.Χ.Ε.*) και τους ξένους όρους (π.χ. *Hurensohn*) ή προτάσεις (π.χ. *Ma che cazzo vuoi?*). Επομένως, έχω συμπεριλάβει 490 από τα 791 λήμματα του λεξικού.

2.1.7 Λόγια της Πιάτσας (Σταθόπουλος 2018)

Το τρίτο και τελευταίο ειδικό λεξικό που αποδελτίωσα στο πλαίσιο της έρευνάς μου, τα *Λόγια της Πιάτσας* (Σταθόπουλος 2018), περιλαμβάνει 4.017 λέξεις και μια πληθώρα φράσεων που, όμως, δε θα εξεταστούν σε αυτό το στάδιο. Πηγές του λεξικού αυτού αποτελούν τα λεξιλόγια «[...] των κουτσαβάκηδων, των τραμπούκων, των μαγκών, των μόρτηδων και των ρεμπέτηδων, που αποτελούσαν τους χαρακτηριστικούς τύπους της Πιάτσας» (Σταθόπουλος 2018: 5).

2.1.8 Lexislang

Στην έρευνά μου συμπεριλαμβάνω επίσης τους περιθωριακούς όρους του ειδικού ηλεκτρονικού λεξικού *lexislang.neurolingo.gr*, το οποίο διαθέτει συνολικά 554 όρους.

2.1.9 HURTLEX-(EL) και ERIS

Θα χρησιμοποιήσω ακόμη τους όρους του *HURTLEX-(EL)*, του ελληνικού τμήματος του πολύγλωσσου λεξικού όρων ταμπού *HURTLEX (Le parole per ferire, De Mauro, 2016)*, το οποίο επιμελήθηκαν οι Stamou et al. (2022). Το *HURTLEX-(EL)* περιλαμβάνει 737 όρους που θεωρούνται προσβλητικοί ή/ και συναισθηματικά φορτισμένοι και έχουν κατηγοριοποιηθεί από τις Stamou et al. (2022) σε 17 θεματικά πεδία. Το *HURTLEX-(EL)* διευρύνθηκε στη συνέχεια και δημιουργήθηκε η βάση *ERIS*, η οποία περιλαμβάνει συνολικά 1.077 όρους.

2.2 Κατάλογος πηγών και συνολικός αριθμός όρων

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται όλες οι πηγές από τις οποίες έχω αντλήσει το υλικό μου και ο αριθμός όρων που έχω καταγράψει από την καθεμία. Είναι απαραίτητο

να τονιστεί πως κάποιοι όροι εμφανίζονται σε περισσότερες από μία κατηγορίες του ίδιου λεξικού ή σε περισσότερα από ένα λεξικά. Ο συνολικός αριθμός των υπό μελέτη όρων από το σύνολο των αποδελτιωμένων πηγών ανέρχεται στους 13.397, χωρίς αυτός να αποτελεί το άθροισμα των όρων που περιλαμβάνονται στον πίνακα, αφού στον υπολογισμό των όρων έχουν ληφθεί υπόψη οι επικαλύψεις μεταξύ των λεξικών.

Πηγές	Αριθμός όρων
<i>Χρηστικό Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας</i>	3.615
<i>Λεξικό της κοινής νεοελληνικής</i>	966
<i>Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας</i>	1.912
<i>Μεγάλο Ηλεκτρονικό Λεξικό Νεοελληνικής Γλώσσας Πατάκη</i>	2.198
<i>Λεξικό της Ελληνικής Αργκό</i>	6.960
<i>Index Maladictus: Το Βρωμολεξικό</i>	490
<i>Λόγια της πιάτσας</i>	4.017
<i>Lexislang</i>	549
<i>HURTX-EL & ERIS</i>	1.077

Πίνακας 5: Κατάλογος αποδελτιωμένων πηγών και συνολικός αριθμός όρων από κάθε πηγή

3. Τα ερωτηματολόγια

3.1 Θεωρητικό πλαίσιο: Σχεδιασμός έρευνας

Όπως ανέφερα και παραπάνω, προκειμένου να εξετάσω το βαθμό προσβλητικότητας και τις προαναφερθείσες ιδιότητες των περιθωριακών όρων της νέας ελληνικής (βλ. 1.4, 1.5), θα πραγματοποιήσω έρευνα ερωτηματολογίου. Τα ερωτηματολόγια είναι ένα ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιείται ευρέως σε ποικίλες επιστημονικές περιοχές. Σε μία έρευνα ερωτηματολογίου, είναι σημαντικό να οριστεί εξαρχής και με σαφήνεια το ερευνητικό ερώτημα, το δείγμα των πληροφορητών/τριών και ο σκοπός της έρευνας. Ωστόσο, απαιτείται επιπλέον επανέλεγχος και συνεχής αναφορά σε αυτά κατά τη διάρκεια του σχεδιασμού της έρευνας.

Τα ερωτηματολόγια τα οποία καλούνται να συμπληρώσουν οι πληροφορητές/τριες μπορούν να είναι είτε έντυπα είτε ηλεκτρονικά. Έως τώρα, στην πιλοτική φάση της έρευνάς μου, έχω χρησιμοποιήσει αποκλειστικά έντυπα ερωτηματολόγια, καθώς

θεωρώ πως θα είναι πιο εύχρηστα από κάποιες κοινωνικές και ηλικιακές ομάδες. Τα έντυπα ερωτηματολόγια μπορούν να συμπληρωθούν είτε σε ένα ειδικά διαμορφωμένο χώρο για το σκοπό αυτό, είτε να σταλούν ταχυδρομικά είτε να δοθούν απευθείας στους πληροφορητές/τριες, και, επομένως, να συμπληρωθούν στον προσωπικό τους χώρο.

Η έρευνα που διεξάγεται με τη χρήση έντυπων ερωτηματολογίων παρουσιάζει ορισμένες δυσκολίες. Μελέτες έχουν δείξει πως οι πληροφορητές/τριες, όταν βρίσκονται σε έναν ειδικά διαμορφωμένο χώρο, έχουν την τάση να δίνουν απαντήσεις που πιστεύουν πως θα ικανοποιήσουν τον ερευνητή ή την ερευνήτρια κι όχι την ειλικρινή τους άποψη (Williams 2003: 248). Επιπλέον, η μέθοδος αυτή μπορεί να παρουσιάσει κι άλλα προβλήματα, λ.χ. μεγαλύτερο κόστος ή/ και αδυναμία συγκέντρωσης όλων των πληροφορητών/τριών σε συγκεκριμένο χώρο και χρόνο. Ωστόσο, στα πλεονεκτήματα της συγκεκριμένης μεθόδου συγκαταλέγεται η διεπίδραση μεταξύ των πληροφορητών/τριών, η οποία μπορεί να οδηγήσει στην ανάδυση νέων ζητημάτων και, ενδεχομένως, στη βελτίωση της ερευνητικής διαδικασίας.

Από την άλλη πλευρά, τα έντυπα ερωτηματολόγια που αποστέλλονται ταχυδρομικά ή δίνονται σε κλειστό φάκελο προσωπικά στους/στις πληροφορητές/τριες είναι μια πιο οικονομική έρευνα και μπορούν να καλύψουν μια ευρύτερη γεωγραφική περιοχή (Williams 2003: 249). Όμως, είναι αδύνατο να διασφαλιστεί ότι οι πληροφορητές/τριες απαντούν μόνοι/μόνες τους ή λαμβάνουν βοήθεια. Επιπλέον, είναι πιθανό ο ερευνητής ή η ερευνήτρια να λάβει εν τέλει μη ολοκληρωμένα ερωτηματολόγια σε περιπτώσεις π.χ. αμφιλεγόμενων ερωτήσεων.

Λαμβάνοντας υπόψη τόσο τα πλεονεκτήματα όσο και τις δυσκολίες κάθε μεθόδου, στο στάδιο της πιλοτικής έρευνας, αξιοποιώ και τις δύο μεθόδους. Πιο συγκεκριμένα, έχω μοιράσει ερωτηματολόγια σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο για το σκοπό αυτό (σε φοιτητές και φοιτήτριες του Τμήματος Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Πατρών, στην αίθουσα διδασκαλίας), αλλά επίσης έχω δώσει σε κλειστό φάκελο ερωτηματολόγια που συμπληρώθηκαν στον προσωπικό χώρο των πληροφορητών/τριών (π.χ. σε συνταξιούχους εκπαιδευτικούς). Έτσι, θα ελέγξω και τις δύο μεθόδους πριν προχωρήσω στο κύριο μέρος της ερευνητικής διαδικασίας.

3.2 Σχεδιασμός και δημιουργία ερωτηματολογίων

Όπως προανέφερα και στην ενότητα 2.2, ο συνολικός αριθμός περιθωριακών όρων που έχω συλλέξει ξεπερνά τις 13.000. Επομένως, λόγω του μεγάλου αριθμού όρων, έχω δημιουργήσει διαφορετικά ερωτηματολόγια με συγκεκριμένο αριθμό περιθωριακών όρων, για να διευκολυνθεί η εξέταση των όρων και να λάβω όσο το δυνατό περισσότερο αξιόπιστα αποτελέσματα. Έτσι, αποφάσισα να δημιουργήσω 101 ερωτηματολόγια με 131-132 όρους στο κάθε ερωτηματολόγιο, κατά το πρότυπο άλλων ερευνών που έχουν προηγηθεί (Redondo et al. 2007, 129 όροι· Stevenson et al. 2007, 129-130 όροι· κ.ά.). Θεωρώ πως πρόκειται για ένα σχετικά μικρό αριθμό όρων, ώστε το ερωτηματολόγιο να μη φανεί κουραστικό στους/στις πληροφορητές/τριες, και να λάβω όσο το δυνατό περισσότερο αξιόπιστες απαντήσεις.

Αναφορικά με τη δομή ερωτηματολογίων, η πρώτη σελίδα περιλαμβάνει τα δημογραφικά δεδομένα, τα οποία καλούνται να συμπληρώσουν οι πληροφορητές/τριες ανώνυμα. Στη συνέχεια, ακολουθεί μία λίστα 131-132 αριθμημένων όρων, με τις κλίμακες της προσβλητικότητας και των τριών παραμέτρων συναισθηματικότητας. Χρησιμοποιώ την κλίμακα Likert (1-9), κατά το πρότυπο προηγούμενων ερευνών (Bradley & Lang 1999· Redondo et al. 2007, κ.ά.).

Η εικόνα που ακολουθεί περιέχει την πρώτη σελίδα των ερωτηματολογίων με τα δημογραφικά δεδομένα, και συγκεκριμένα το φύλο, την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο, το επάγγελμα, το θρήσκευμα και το σεξουαλικό προσανατολισμό. Αυτές είναι οι ανεξάρτητες μεταβλητές στις οποίες θα βασιστεί η ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας.

Δημογραφικά δεδομένα

A. Φύλο

Γυναίκα ☐ Άνδρας ☐ Μη δυαδικό ☐ Άλλο ☐

B. Ηλικία:

Γ. Μορφωτικό επίπεδο

Πρωτοβάθμια εκπαίδευση ☐ Δευτεροβάθμια εκπαίδευση ☐
Τριτοβάθμια εκπαίδευση ☐ Μεταπτυχιακές σπουδές ☐
Διδακτορικό δίπλωμα ☐ Άλλο ☐

Δ. Επάγγελμα

Ιδιωτικό/ή υπάλληλος ☐ Δημόσιος/α υπάλληλος ☐
Ελεύθερος/η επαγγελματίας ☐ Φοιτητής/τρια ☐
Άνεργος/η ☐ Συνταξιούχος/α ☐
Άλλο ☐

E. Θρήσκευμα

Χριστιανός/η ορθόδοξος/η ☐ Χριστιανός/η άλλου δόγματος ☐
Μουσουλμάνος/α ☐ Άθεος/η ☐
Αθρησκός/η ☐ Άλλο ☐

ΣΤ. Καταγωγή

Πόλη ☐ Επαρχία ☐
Νησιωτική Ελλάδα ☐ Άλλο ☐

Ζ. Σεξουαλικός προσανατολισμός

Ετεροφυλόφιλος/η (straight) ☐ Ομοφυλόφιλος/η (gay/ lesbian) ☐
Αμφιφυλόφιλος/η (bisexual) ☐ Ασεξουαλικός/η (asexual) ☐
Άλλο ☐

Εικόνα 1: Πρώτη σελίδα των ερωτηματολογίων με τα δημογραφικά δεδομένα

Στην επόμενη εικόνα φαίνεται ενδεικτικά μία σελίδα από ένα από τα ερωτηματολόγια που έχω σχεδιάσει.

16) ψευδοεπιστήμονας

1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2
1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2

17) ξεκουμπίζομαι

1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2
1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2

18) μπουγάδα

1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2
1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2

19) λαβράκι

1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2
1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2

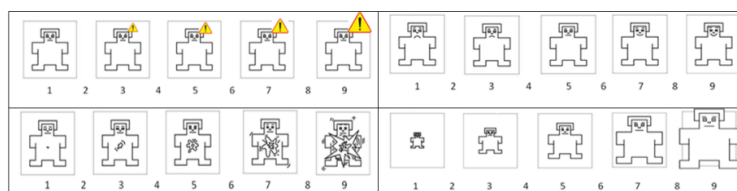
20) κωμικός, -ή, -ό

1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2
1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2

Εικόνα 2: Η μορφή των ερωτηματολογίων: σελ. 4 του ερωτηματολογίου 15021

Όπως προανέφερα στην ενότητα 1.1, οι πληροφορητές/τριες που θα συμμετάσχουν στην έρευνα, θα αξιολογήσουν τους όρους ως προς τέσσερις παραμέτρους: την παράμετρο της προσβλητικότητας (*offensiveness*), του συναισθηματικού σθένους (*emotional valence*), της διέγερσης (*arousal*) και της αίσθησης κυριαρχίας (*dominance*). Στην εικόνα 3 που ακολουθεί βλέπουμε έναν από τους υπό μελέτη όρους, και, στο πλαίσιο που ακολουθεί, τις τέσσερις προαναφερθείσες παραμέτρους. Το πρώτο πλαίσιο (πάνω αριστερά) απεικονίζει την παράμετρο της προσβλητικότητας. Οι τιμές κυμαίνονται από 1 (όταν ο όρος δε θεωρείται καθόλου προσβλητικός) έως 9 (όταν ο όρος είναι πολύ προσβλητικός). Το δεύτερο πλαίσιο (πάνω δεξιά) αποτυπώνει την παράμετρο του συναισθηματικού σθένους, με τιμές από 1 (όταν ο όρος προκαλεί δυσάρεστα συναισθήματα, όπως λύπη, ενόχληση, απόγνωση) έως 9 (όταν ο όρος προκαλεί ευχάριστα συναισθήματα, δηλαδή χαρά, ευχαρίστηση ή ικανοποίηση). Το τρίτο πλαίσιο (κάτω αριστερά) απεικονίζει την παράμετρο της διέγερσης. Οι τιμές κυμαίνονται από 1 (όταν ο όρος προκαλεί στους/στις πληροφορητές/τριες ηρεμία ή γενικά δεν προκαλεί κάποιο έντονο συναίσθημα) έως 9 (όταν ο όρος προκαλεί κάποιο έντονο συναίσθημα, είτε θετικό είτε αρνητικό, όπως ενθουσιασμό, νευρικότητα ή έντονο ενδιαφέρον). Στο τέταρτο και τελευταίο πλαίσιο (κάτω δεξιά) απεικονίζεται η παράμετρος της αίσθησης κυριαρχίας, με τιμές από 1 (όταν ο/η πληροφορητής/τρια αισθάνεται υποτελής/ ότι δεν έχει τον έλεγχο σε σχέση με το αντικείμενο αναφοράς) έως 9 (όταν ο/η πληροφορητής/τρια αισθάνεται ότι βρίσκεται σε θέση ισχύος σε σχέση με το αντικείμενο αναφοράς).

16) ψευδοεπιστήμονας

Εικόνα 3: Οι τέσσερις υπό εξέταση παράμετροι, ξεκινώντας από πάνω αριστερά: Προσβλητικότητα, Συναισθηματικό σθένος, Διέγερση, Αίσθηση κυριαρχίας

3.3 Οι πληροφορητές/τριες

Αναφορικά με τους/τις πληροφορητές/τριες, στη μελέτη συμμετέχουν ενήλικα άτομα, από διαφορετικές ηλικιακές και κοινωνικές ομάδες. Όλες οι κοινωνικές ομάδες δεν έχουν ακόμη προσδιοριστεί με ακρίβεια, όμως θα είναι διαφορετικές μεταξύ τους, προκειμένου να καλυφθεί ένα ευρύ φάσμα και να λάβω όσο το δυνατόν αξιόπιστα αποτελέσματα για τη στάση των ομιλητών και ομιλητριών απέναντι στους περιθωριακούς όρους.

Στόχος μου είναι να συμπεριλάβω στην έρευνα άτομα με μητρική γλώσσα την ελληνική, προκειμένου οι όροι που θα κληθούν να αξιολογήσουν να είναι γνωστοί σε αυτά.

Οι πληροφορητές/τριες συμμετέχουν στην έρευνα ανώνυμα, ωστόσο καλούνται να δηλώσουν, όπως προαναφέρθηκε, την ηλικία, το φύλο, το θρήσκευμα, την εθνικότητα, το επάγγελμα/ την ιδιότητα, το μορφωτικό επίπεδο και το σεξουαλικό προσανατολισμό τους, καθώς αυτές είναι οι ανεξάρτητες μεταβλητές που θα συνυπολογιστούν στην αξιολόγηση των αποτελεσμάτων.

Ενημερώνονται εξαρχής για το σκοπό της έρευνας και για τη φύση των λέξεων που θα κληθούν να αξιολογήσουν. Επομένως, καθώς ένα μεγάλο μέρος των λέξεων αυτών ενδέχεται να τους φανεί αρκετά προσβλητικό, έχουν τη δυνατότητα, είτε εξαρχής, είτε κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων, να διακόψουν τη συμμετοχή τους.

Κάθε ερωτηματολόγιο θα απαντηθεί από 10 άτομα, επομένως, ο αριθμός των ατόμων που θα συμμετάσχουν στη μελέτη θα ανέρχεται περίπου στα 1.010. Ανάλογος ήταν ο αριθμός πληροφορητών/τριών σε άλλες μελέτες (Redondo et al. 2007· Soares et al. 2012· Montefinese et al. 2014· Imbir 2015).

4. Πιλοτική φάση της έρευνας και πρώτα αποτελέσματα

4.1 Οι κοινωνικές ομάδες και η στάση τους απέναντι στους όρους ταμπού

Στο πλαίσιο της πιλοτικής φάσης της έρευνας συμμετείχαν σαράντα άτομα από διαφορετικές ηλικιακές και κοινωνικές ομάδες:

1. δέκα συνταξιούχοι/ες καθηγητές/τριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ηλικίας 69-79 ετών, εννέα άνδρες και μία γυναίκα,

2. δέκα αξιωματικοί της Πολεμικής Αεροπορίας, ηλικίας 35-46 ετών, έξι άνδρες και τέσσερις γυναίκες,
3. δέκα εργαζόμενοι/ες της πολυεθνικής εταιρείας Med Frigo, ηλικίας 27-43 ετών, επτά άνδρες και τρεις γυναίκες, και
4. δέκα προπτυχιακοί/ές φοιτητές/τριες του Τμήματος Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Πατρών, τρεις άνδρες και επτά γυναίκες.

Όσον αφορά τις τρεις πρώτες ομάδες, όλοι/ες οι συμμετέχοντες/ουσες είχαν προηγουμένως ενημερωθεί για τον σκοπό της έρευνας και συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο ατομικά, στον προσωπικό τους χώρο και χρόνο, γεγονός που αποκλείει οποιαδήποτε αλληλεπίδραση μεταξύ τους. Όσον αφορά την τελευταία ομάδα, αυτή των προπτυχιακών φοιτητών/τριών, είχαν επίσης ενημερωθεί για τον σκοπό της έρευνας και συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο ταυτόχρονα στην αίθουσα διδασκαλίας, με ελάχιστη παρατηρούμενη αλληλεπίδραση. Τους/τις ζητήθηκε να αξιολογήσουν αποκλειστικά λέξεις που γνώριζαν και χρησιμοποιούσαν, χωρίς να συμβουλευονται άλλους/ες συμμετέχοντες/ουσες.

Στη συνέχεια, παρουσιάζονται οι πίνακες με τους όρους που η κάθε ομάδα συμμετεχόντων/ουσών βαθμολόγησε ως προσβλητικούς. Αναφορικά με την πρώτη ομάδα συμμετεχόντων/ουσών, τους/τις συνταξιούχους/ες καθηγητές/τριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι όροι που κρίθηκαν ως προσβλητικοί ήταν οι εξής:

Όροι	Τιμές	Όροι	Τιμές
κερατάδικο	8.1	μπέκρω	7.2
κανιβαλίζω	7.7	πουτσοπιάστρα	7.2
παπαμαλάκες	7.6	κερατώνω	6.9
κουνιστός, -ή, -ό	7.5	κωλόστομα	6.9
μπαλάντζας	7.5	διαρρήκτης, -τρια	6.8
θρασίμι	7.4	κέρατο	6.7
παλλακεία	7.4	όργιο	6.7
τσογλανόπουστος	7.4	ρυπαρός, -ή, -ό	6.7
κουρέλα, -ας	7.3	μαρκούτσι	6.6
σαπιοκοιλιά	7.3	μπουρδελιάρης	6.6

Πίνακας 6: Όροι που βαθμολογήθηκαν ως προσβλητικοί από την πρώτη ομάδα συμμετεχόντων/ουσών

Η δεύτερη ομάδα πληροφορητών/τριών, οι αξιωματικοί της Πολεμικής Αεροπορίας, βαθμολόγησαν ως προσβλητικούς τους παρακάτω όρους:

Όροι	Τιμές	Όροι	Τιμές
κλαψομούνης, -α	8.5	διαβολογυναίκα & διαβολογύναικο	7.1
κτηνοβάτης, -ισσα	8.0	μούνα	7.0
χατζηπαπάρας	8.0	απολίτιστος, -η, -ο	6.9
αγενής, -ής, -ές	7.6	πλαστογραφικός, -ή, -ό	6.9
τσόλι	7.6	βρόμικος, -η, -ο & βρώμικος, -η, -ο	6.7
γλοιώδης, -ης, -ες	7.2	γυφτάκος	6.6
κυράτσα	7.2	κλεφτοκοτάς	6.6

Πίνακας 7: Όροι που βαθμολογήθηκαν ως προσβλητικοί από την δεύτερη ομάδα συμμετεχόντων/ουσών

Η τρίτη ομάδα πληροφορητών/τριών, οι ιδιωτικοί/ές υπάλληλοι, βαθμολόγησαν ως προσβλητικούς τους παρακάτω όρους:

Όροι	Τιμές	Όροι	Τιμές
πουτάνα	8.9	κωλότρυπα	7.1
πατσόλα	8.1	παλιοχωριάτης	7.1
τυροβρομίκουλας	7.9	χασικλής & χασισλής, χασικλού	6.9
άκαυλη	7.8	πονηρίδης, πονηρίδου	6.8
πούστικος, -η, -ο	7.3	ούννος/ούννοι	6.7
απόλυση	7.2	πτώμα	6.6

Πίνακας 8: Όροι που βαθμολογήθηκαν ως προσβλητικοί από την τρίτη ομάδα συμμετεχόντων/ουσών

Τέλος, οι όροι που βαθμολογήθηκαν ως προσβλητικοί από την τέταρτη ομάδα πληροφορητών/τριών, τους/τις προπτυχιακούς/ές φοιτητές/τριες του Τμήματος Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Πατρών είναι οι ακόλουθοι:

Όροι	Τιμές	Όροι	Τιμές
<i>πουστόγρια</i>	8.6	<i>σκατόπραμα</i>	7.6
<i>πούστης</i>	8.3	<i>χοντρολίπαρος</i>	7.4
<i>γαμιόλης, -α, -ικο</i>	8.2	<i>μπουρτζόβλαχος</i>	7.1
<i>καραπουτσαριό</i>	7.8	<i>αχλαδοκώλα</i>	7.0
<i>κωλογλείψιμο</i>	7.6	<i>μαστουρώνω</i>	6.6

Πίνακας 9: Όροι που βαθμολογήθηκαν ως προσβλητικοί από την τέταρτη ομάδα συμμετεχόντων/ουσών

4. 2 Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων

Οι παραπάνω πίνακες είναι ενδεικτικοί της διαφορετικής στάσης των ομιλητών/τριών απέναντι στους όρους ταμπού. Ήδη από την πρώτη φάση της έρευνας, κατέστη εμφανές ότι η ηλικία και το μορφωτικό επίπεδο των ομιλητών/τριών διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο αναφορικά με την κρίση τους απέναντι στους όρους αυτούς. Αναλυτικότερα, αναφορικά με την πρώτη ομάδα ομιλητών/τριών, τους/τις συνταξιούχους/ες καθηγητές/τριες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, παρατηρήθηκε το υψηλότερο ποσοστό λέξεων που χαρακτηρίστηκαν ως προσβλητικές σε σύγκριση με τις υπόλοιπες ομάδες (15,2%), με 5 από τις 20 λέξεις που επισημαίνονται ως προσβλητικές να ανήκουν στο γενικό λεξιλόγιο (*κανιβαλίζω, παλλακεία, διαρρήκτης, -τρια, όργιο, ρυπαρός, -ή, -ό*).

Οι λέξεις που βαθμολογήθηκαν ως προσβλητικές από αυτή την ομάδα συμμετεχόντων/ουσών ανήκαν στις εξής σημασιολογικές κατηγορίες:

- εξωτερική εμφάνιση ή ζητήματα υγιεινής (π.χ. *κουρέλα, -ας*)
- μέρη του σώματος που θεωρούνται ταμπού (π.χ. *μαρκούτσι*)
- αδικήματα ή εγκληματικές πράξεις (π.χ. *διαρρήκτης, -τρια*)
- σεξουαλικό προσανατολισμό, και συγκεκριμένα ομοφυλοφιλία (π.χ. *τσογλανόπουστος*)
- κοινωνικά μη αποδεκτές και ηθικά κατακριτέες συμπεριφορές, όπως αλκοολισμός (π.χ. *μπέκρω*), εξάρτηση από ναρκωτικές ουσίες ή διακίνηση ναρκωτικών, (π.χ. *μπαλάντζας*), καθώς και προκλητική ή χυδαία συμπεριφορά (π.χ. *μπουρδελιάρης*)

- vi. μη αποδεκτή, κατακριτέα σεξουαλική δραστηριότητα ή ελευθέρια σεξουαλική συμπεριφορά (π.χ. *πουτσοπιάστρα*), και
- vii. ερωτική απιστία (π.χ. *κερατώνω*).

Η δεύτερη ομάδα συμμετεχόντων/ουσών, οι αξιωματικοί της Πολεμικής Αεροπορίας, βαθμολόγησαν ελαφρώς λιγότερους όρους ως προσβλητικούς, σε σχέση με την πρώτη ομάδα (10,6% έναντι 15,2%). Τέσσερις από τις δεκατέσσερις λέξεις που χαρακτηρίστηκαν από αυτή την ομάδα ως προσβλητικές ανήκουν στην κατηγορία των ταμπού λέξεων ή αποτελούν σύνθετα ή παράγωγα ταμπού λέξεων. Οι λέξεις αυτές ανήκαν στις εξής σημασιολογικές κατηγορίες:

- i. εξωτερική εμφάνιση ή ζητήματα υγιεινής (π.χ. *βρόμικος, -η, -ο & βρώμικος, -η, -ο*)
- ii. καταγωγή χαμηλού κύρους (π.χ. *γυφτάκος*)
- iii. αδικήματα ή εγκληματικές πράξεις (π.χ. *πλαστογραφικός, -ή, -ό*)
- iv. σεξιστικοί όροι (π.χ. *τσόλι*), και
- v. κοινωνικά μη αποδεκτή και κατακριτέα συμπεριφορά (π.χ. *απολίτιστος, -η, -ο*).

Η τρίτη ομάδα πληροφορητών/τριών, οι ιδιωτικοί/ές υπάλληλοι, βαθμολόγησαν ακόμη λιγότερους όρους ως προσβλητικούς σε σύγκριση με τις δύο προηγούμενες ομάδες (9,1% έναντι 15,2% και 10,6%, αντίστοιχα). Επιπλέον, οι οκτώ από τους δώδεκα όρους που χαρακτηρίστηκαν ως προσβλητικοί ανήκαν στην κατηγορία του περιθωριακού λεξιλογίου. Οι όροι αυτοί ανήκαν στις ακόλουθες σημασιολογικές κατηγορίες:

- i. μέρη του σώματος που θεωρούνται ταμπού ή σχετικές έννοιες (π.χ. *κολότρυπα*)
- ii. εξάρτηση από ναρκωτικές ουσίες (π.χ. *χασικλής & χασισλής, χασικλού*)
- iii. ομοφοβικοί όροι (π.χ. *πούστικος, -η, -ο*)
- iv. καταγωγή χαμηλού κύρους (π.χ. *παλιοχωριάτης*)
- v. σεξιστικοί όροι, που αναφέρονται κυρίως σε γυναίκες (π.χ. *πουτάνα*), και
- vi. κοινωνικά μη αποδεκτή και κατακριτέα συμπεριφορά (π.χ. *πονηρίδης, πονηρίδου*).

Ενδιαφέρον αποτελεί το γεγονός ότι οι όροι *απόλυση* και *πτώμα* βαθμολογήθηκαν ως προσβλητικοί από τη συγκεκριμένη ομάδα πληροφορητών/τριών. Αυτό, κατά την

άποψή μου, μπορεί να ερμηνευθεί λόγω του επαγγέλματός τους· ενδεχομένως, οι ίδιοι όροι να μην είχαν αντίστοιχες βαθμολογίες εάν είχαν αξιολογηθεί από διαφορετική κοινωνική ομάδα.

Τέλος, η ομάδα των προπτυχιακών φοιτητών/τριών σημείωσε το μικρότερο ποσοστό προσβλητικών όρων (7,6%)· ωστόσο, οι τιμές που έδωσαν στους όρους αυτούς ήταν αξιοσημείωτα υψηλότερες από τις προηγούμενες ομάδες. Επιπλέον, όλοι οι όροι που βαθμολόγησαν ως προσβλητικοί ανήκουν στους όρους ταμπού, και συγκεκριμένα στις εξής σημασιολογικές κατηγορίες:

- i. σωματικές απεκκρίσεις (π.χ. *σκατόπραμα*)
- ii. μέρη του σώματος που θεωρούνται ταμπού ή σχετικές έννοιες (π.χ. *αχλαδοκόλα*)
- iii. ομοφυλοφιλία (π.χ. *πούστης*)
- iv. καταγωγή χαμηλού κύρους (π.χ. *μπουρτζόβλαχος*)
- v. κοινωνικά μη αποδεκτή και κατακριτέα συμπεριφορά (π.χ. *μαστουρώνω*), και
- vi. κοινωνικά μη αποδεκτή, ελευθέρια σεξουαλική δραστηριότητα (π.χ. *κωλογλείψιμο*).

Συνεπώς, τα αποτελέσματα καταδεικνύουν ότι η ηλικία και το μορφωτικό επίπεδο επηρεάζουν καθοριστικά την πρόσληψη της προσβλητικότητας, με τους/τις μεγαλύτερους/ες και περισσότερο μορφωμένους/ες συμμετέχοντες/ουσες να αναφέρουν υψηλότερους βαθμούς προσβλητικότητας και τους/τις νεότερους/ες αυξημένη ανεκτικότητα. Ωστόσο, αναφορικά με τις αμιγώς προσβλητικές, περιθωριακές λέξεις, τα ευρήματα είναι περισσότερο σαφή, καθώς οι συμμετέχοντες/ουσες, ανεξαρτήτως ηλικίας και μορφωτικού επιπέδου, δήλωσαν ότι αισθάνονται προσβεβλημένοι/ες κατά την έκθεσή τους σε τέτοιου είδους λεξιλόγιο.

Όσον αφορά το μορφωτικό επίπεδο, παρατηρήθηκε μια τάση που διαφοροποιείται από τα ευρήματα προηγούμενων μελετών (Μαντά, 2021), αλλά συγκλίνει με τα αποτελέσματα άλλων ερευνών (Mormol, 2022), καθώς οι ομάδες με χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο φαίνεται να αξιολογούν τις περιθωριακές λέξεις ως λιγότερο προσβλητικές σε σύγκριση με τους/τις συμμετέχοντες/ουσες υψηλότερου μορφωτικού επιπέδου. Το εύρημα αυτό ενδέχεται να υποδηλώνει ότι η ηλικία αποτελεί πιο καθοριστικό παράγοντα από το μορφωτικό επίπεδο. Ωστόσο, η έρευνά μας θα

συνεχιστεί με τη συμπερίληψη περισσότερων ομάδων, ώστε τα αποτελέσματα να καταστούν περισσότερο αξιόπιστα.

5. Μελλοντικά στάδια και ερευνητικά ερωτήματα προς απάντηση

Δύο από τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα στα οποία θα επιχειρήσω να δώσω απάντηση στο πλαίσιο της διδακτορικής μου διατριβής είναι τα εξής:

- i. Ποιες είναι οι παράμετροι (φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο, κ.ά.) που μπορούν να επηρεάσουν την κρίση των ομιλητών και ομιλητριών για το βαθμό προσβλητικότητας των περιθωριακών όρων;
- ii. Ποια είναι η σχέση μεταξύ των τριών παραμέτρων συναισθηματικότητας, δηλαδή του συναισθηματικού σθένους, της διέγερσης και της αίσθησης κυριαρχίας (Bradley & Lang 1999); Ποια η σχέση των παραπάνω παραμέτρων συναισθηματικότητας με τη συχνότητα χρήσης και το βαθμό προσβλητικότητας των όρων ταμπού;

Παράλληλα, επιμέρους στόχοι της έρευνάς μου είναι οι ακόλουθοι:

- i. η εξέταση βαθμού προσβλητικότητας των προς εξέταση όρων τόσο εντός όσο και εκτός περικειμένου,
- ii. η εξέταση βαθμού προσβλητικότητας των συχνότερων περιθωριακών όρων σε διαφορετικά περικείμενα υπό το πρίσμα της θεωρίας της αγένειας (Culpeper & Hardaker 2017· Blitvich 2010) και του χιούμορ (Wyers & Collins 1992· Veatch 1998), προκειμένου να αναδειχθεί η αλλαγή στο βαθμό προσβλητικότητας με βάση τη σκοπιμότητα του ομιλητή/ της ομιλήτριας ή της σχέσης μεταξύ των συνομιλητών, και
- iii. η σύγκριση με την αγγλική εκδοχή του ANEW αλλά και άλλες, προσαρμοσμένες εκδοχές του ANEW σε άλλες γλώσσες, για να εντοπίσω τις διαφορές που ενδέχεται να υπάρχουν σε διαγλωσσικό επίπεδο.

6. Σύνοψη

Αντικείμενο της διδακτορικής μου διατριβής είναι η μελέτη της προσβλητικότητας και των τριών συναισθηματικών παραμέτρων (συναισθηματικό σθένος, διέγερση, αίσθηση κυριαρχίας) του περιθωριακού λεξιλογίου της νέας ελληνικής, με απώτερο στόχο τη δημιουργία μίας ηλεκτρονικής λεξιλογικής βάσης, κατά το πρότυπο του *Affective Norms for English Words (ANEW)* των Bradley & Lang (1999). Το υλικό της έρευνάς μου προήλθε από εννέα συνολικά πηγές, τέσσερα γενικά λεξικά της νέας ελληνικής, τρία ειδικά λεξικά και δύο ηλεκτρονικές βάσεις. Σχεδίασα 101 ερωτηματολόγια με 131-132 όρους το καθένα. Κάθε ερωτηματολόγιο θα απαντηθεί από 10 ενήλικα άτομα, με μητρική γλώσσα την ελληνική, που θα ανήκουν σε διαφορετικές κοινωνικές και ηλικιακές ομάδες. Στόχος της διατριβής μου είναι, μεταξύ άλλων, η εξέταση των ανεξάρτητων μεταβλητών (φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο, κ.ά.) που μπορούν να επηρεάσουν την κρίση των ομιλητών και ομιλητριών για το βαθμό προσβλητικότητας των περιθωριακών όρων.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Μπαμπινιώτης, Γ. Δ. 2005. *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.
- Ξυδόπουλος, Γ. Ι. 2008. *Λεξικολογία: Εισαγωγή στην ανάλυση της λέξης και του λεξικού*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκης.
- Παπαζαχαρίου (Ζάχος), Ε. 1999. *Λεξικό της Ελληνικής Αργκό (Λεξικό της Πιάτσας)* (Β' έκδοση). Αθήνα: Κάκτος.
- Πατάκης, Σ. Α. 2015. *Μεγάλο Ηλεκτρονικό Λεξικό Νεοελληνικής Γλώσσας*. Ανακτήθηκε από: <http://lexicon-neohel.patakis.gr/el/>.
- Πλατής, Ν. 2014. *Index Maladictus, Το Βρωμολεξικό*. Αθήνα: Οι εκδόσεις των συναδέλφων.
- Σταθόπουλος, Π. 2018. *Λόγια της Πιάτσας*. Αθήνα: Ιδιωτική έκδοση.
- Τριανταφυλλίδης, Μ. 1998. *Λεξικό της κοινής νεοελληνικής*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Ανακτήθηκε από https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/.
- Χαραλαμπίκης, Χ. 2014. *Χρηστικό Λεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας*. Ακαδημία Αθηνών.

- Beers-Fägersten, K. 2007. A Sociolinguistic Analysis of Swear Word Offensiveness. *Saarland Working Papers in Linguistics (SWPL)* 1: 14-37.
- Bradley, M. M. & Lang, P. J. 1994. Measuring Emotion: The Self-Assessment Manikin and the Semantic Differentials. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry* 25 (1): 49-59. DOI: 10.1016/0005-7916(94)90063-9.
- Bradley, M. M., & Lang, P. J. 1999. Affective Norms for English Words (ANEW): Instruction Manual and Affective Ratings. *Technical Report C-1*, The Center for Research in Psychophysiology, University of Florida.
- Culpeper, J. & Hardaker, C. 2017. Impoliteness. Στο Culpeper, Jonathan, Haugh, Michael and Daniel Kadar (επιμ.) *Palgrave Handbook of (Im)politeness*. Basingstoke: Palgrave, 199-225.
- De Mauro, T. 2016 (Σεπτέμβριος 27). *Le parole per ferire*. Internazionale. Ανακτήθηκε 21 Φεβρουαρίου, 2023, από <https://www.internazionale.it/opinione/tullio-de-mauro/2016/09/27/razzismo-parole-ferire>.
- Eilola, T. M. & Havelka, J. 2010. Affective norms for 210 British English and Finnish nouns. *Behavior Research Methods* 42: 134-140. DOI: 10.3758/BRM.42.1.134.
- Guiraud, P. 1956/1985. *L' argot*. Paris: PUF.
- Imbir, K. M. 2015. Affective norms for 1,586 Polish words (ANPW): Duality-of-mind approach. Στο *Behavior Research Methods* 47: 860-870. DOI: 10.3758/s13428-014-0509-4.
- Janschewitz, K. 2008. Taboo, emotionally valenced, and emotionally neutral norms. Στο *Behavior Research Methods* 40 (4): 1065-1074. DOI: 10.3758/BRM.40.4.1065.
- Jay, T. 1992. *Cursing in America*. Philadelphia/ Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Montefinese, M., Ambrosini, E., Fairfield, B. & Mammarella, N. 2014. The adaptation of the Affective Norms for English Words (ANEW) for Italian. *Behavior Research Methods* 46: 887-903. DOI: 10.3758/s13428-013-0405-3.
- Redondo, J., Fraga, I., Padrón, I. & Comesaña, M. 2007. The Spanish Adaptation of ANEW (Affective Norms for English Words). *Behavior Research Methods* 39 (3): 600-605.
- Soares, A. P., Comesaña, M., Pinheiro, A. P., Simões, A. & Frade, C. S. 2012. The adaptation of the Affective Norms for English Words (ANEW) for European

Portuguese. Στο *Behavior Research Methods* 44: 256-269. DOI: 10.3758/s13428-011-0131-7.

Stamou, V., Alexiou, I., Klimi, A., Molou, E., Saivanidou, A. & Markantonatou, S. 2022. Cleansing and expanding the HURTLEX(EL) with a multidimensional categorization of offensive words. 2022. *Proceedings of the 6th Workshop on Online Abuse and Harms* (WOAH 2022). NAACL 2022.

Vaiouli, P., Panteli, M. & Panayiotou, G. 2021. Affective and psycholinguistic norms of Greek words: Manipulating their affective or psycho-linguistic dimensions. *Current Psychology* (2021). DOI: 10.1007/s12144-021-02329-8.